

Disciplina je red potreban u učionici da bi učenici djelotvorno učili. Naravno, red u učionici je potreban želi li se postići da učenici nešto nauče od aktivnosti. Za disciplinu je najvažnije imati na umu da su za postizanje potrebnog reda važnija umijeća djelotvornog poučavanja nego vaš odnos prema učeničkom neposluhu. Ako su nastavne aktivnosti dobro isplanirane i pripremljene, ako obrada nastavne jedinice potiče i održava učeničku pozornost, zanimanje i sudjelovanje, te ako su aktivnosti izazovne i pružaju realistične izgleda za uspjeh, tada će se uspostaviti potreban red. Uspješno poučavanje temelj je za uspostavu discipline. No učenici će povremeno ipak biti neposlušni, čak i na satovima najiskusnijih nastavnika i taj se problem mora riješiti. Ipak, pogrešno je promatrati disciplinu kao nešto čime se rješavaju problemi učeničkog neposluha odvojeno od vašeg poučavanja. Još je veća pogreška pokušati uspostaviti disciplinu tako da sebi kao najvažniji cilj postavite dominaciju i to kako da učenicima utjerate strah u kosti kao strategiju gušenja neposluha. To je nepoželjno ne samo zato što će usporiti uspostavu pozitivnog razrednog ugođaja potrebnu za uspješno učenje, nego i odvratiti vašu pozornost s toga kako od kvalitete vašeg podučavanja učiniti najdjelotvornije sredstvo za postignuće reda.

PRIRODA UČENIČKOG NEPOSLUHA

Učenički je neposluh uglavnom prilično djetinjast. Vrste učeničkog neposluha koje nastavnici najčešće navode su: brbljanje ili upadice, galama (verbalna, npr. dovikivanje s drugim učenikom na drugom kraju učionice i neverbalna, npr. lupanje stolcima), neizvršavanje zadaća, bezrazložno odlaženje s mjesta, ometanje drugih učenika, kašnjenje na nastavu. Ti se problemi mogu ublažiti dobrim poučavanjem ili dogovorenim pravilima o ponašanju kojih se učenici pridržavaju. Puno su rjeđi ozbiljniji tipovi neposluha (kao što su verbalna agresivnost prema

drugim učenicima, psovke, neprihvatanje autoriteta i tjelesna nasrtljivost). Oni će se pojaviti ako se dopusti da neviniji oblici učeničkog neposluha postanu dio svakodnevice ili ako se učenici na taj način bore protiv teškoća s kojima se suočavaju u školi ili u životu. Kad razmišljamo o učeničkom neposluhu, moramo upamtiti da je neposluh spektar na čijem su jednom kraju prilično nevažni, a na drugom prilično ozbiljni postupci. Štoviše, standard očekivanog ponašanja varira od nastavnika do nastavnika. Jedan nastavnik može zahtijevati potpunu tišinu za vrijeme nastavnog sata dok učenici rade, dok će drugi dopustiti priličnu galamu. Osim toga se razlikuju i mišljenja učenika o tome što je dobro vladanje. Neki će učenici smireno i u tišini čekati dok nastavnik uzima opremu, dok će drugi jedva dočekati tu priliku da počnu divljati. Disciplina u vašem razredu ovisit će ne samo o vašem ponašanju i očekivanjima, nego i o očekivanjima učenika i, što je najvažnije, o običajima škole. No dobro organiziran nastavni sat u sprezi s odnosom utemeljenim na uzajamnom poštovanju i razumijevanju svest će učenički neposluh na najmanju moguću mjeru.

UZROCI UČENIČKOG NEUSPJEHA

Općenito se može pretpostaviti da će svi učenici rado učiti i da će se loše vladati tek kad za to postoje posebni razlozi ili motivi. Stoga je vaša zadaća učenicima olakšati koliko je moguće da se dobro vladaju. Najvažniji uzroci neposluha u razredu su sljedeći:

Dosada - Ako su aktivnosti organizirane tako da ne uspijevaju probuditi i održati učeničko zanimanje, ili ako je aktivnost preduga i nije poticanja, ili ako je aktivnost prelagana ili nevažna, učenicima će vjerojatno postati dosadno.

Dugotrajni umni rad- Većina školskih aktivnosti zahtijeva trajni umni napor i to iscrpljuje. Svima je teško, a ponekad i tegobno, dugo izdržati umni napor.

Nemogućnost da se izvrši aktivnost. - Učenici mogu ne uspjeti učiniti što se od njih traži jer je zadatak pretežak ili jer ne znaju što im je činiti.

Druželjubivost - Učenici u školama žive složenim društvenim životom - sklapaju se prijateljstva, izbijaju sukobi, stvaraju se zajednički interesi. Aspekti tih društvenih odnosa između učenika često će se preliti u nastavu (npr. učenici mogu nastaviti razgovor/sukob započet tijekom odmora).

Niska školska samosvijest - Nekim učenicima nedostaje samopouzdanja kao učenicima; možda su u prošlosti često doživljavali neuspjehe pa se nevoljko uključuju u rad jer se boje novog neuspjeha (neuspjeh kao posljedica ne-pokušaja je puno bezbolniji od neuspjeha nakon pokušaja). Takvi učenici mogu potpuno odustati od školskih očekivanja koja su dio pozitivnog razrednog ugođaja.

Emocionalni problemi - Neki učenici mogu imati emocionalne probleme. To im otežava prilagodbu zahtjevima života u školi i akademskim zahtjevima nastave. To može biti posljedica toga što ih u školi zastrašuju ili kod kuće zanemaruju. Takvi učenici često žele privući pozornost i zapravo uživaju kad svojim neposluhom privuku vašu pozornost ili pozornost svojih kolega.

Negativan odnos - Pojedini učenici jednostavno možda ne cijene dobar uspjeh u školi, pa kad im je rad predosadan ili pretežak, oni se isključe. Štoviše, neki će pokušati izbjeći rad tako da kasne na nastavu ili se pritaje i rade najmanje što mogu. Ako im prigovorite, možda će se ispričati ili biti drski, ali će i dalje malo raditi. Neki učenici namjerno dosađuju kako bi stvorili malo uzbuđenja.

Nedostatak negativnih posljedica - Kad se učenik loše vlada, vaši postupci moraju ići za tim da se učenik čim prije ponovno prihvati posla. Osim toga, vaše ponašanje trebalo bi ići za tim da odvraća učenike od neposluha u sličnim okolnostima. Ako se učenički neposluh ne zatre u korijenu, postat će učestaliji.

UPUTE NASTAVNIKU:

Dio umijeća poučavanja uključuje i razlikovanje uzroka učeničkog neposluha. Dobri nastavnici znaju kad je potrebno pozabaviti se osobnim životom učenika. To će se moći zaključiti po neuobičajenom učenikovu ponašanju ili ako uobičajene tehnike postupanja s učenicima ne pokažu očekivane rezultate. Umješni nastavnici dobro čitaju i s učenikova lica ili tona glasa i po tome vide što je razlog učenikove zabrinutosti. Kad je riječ o uzrocima neposluha važno je imati na umu da su učenici odlična publika. Za razliku od mnogih aktivnosti u životu, za koje možemo birati hoćemo li u njima sudjelovati ili se iz njih izvuci jer su nam neugodne, učenici moraju dolaziti na nastavu. Usto, nije im ni dopušteno ne učiti. Stoga u svakom poučavanju postoji napetost: ako učenici neće milom sudjelovati u aktivnostima koje im je odredio nastavnik, sudjelovat će silom. Slabo učenje nije samo učenikov, nego i nastavnikov problem, a i

roditeljski. Većina se ljudi povremeno uhvati u zamku neugodne situacije iz koje se ne mogu izvući i tad shvate koliko je to neugodno. Ako se učenike prisiljava sudjelovati u nekoj nastavnoj aktivnosti, osjećaj frustriranosti može postati skoro nepodnošljiv. Najozbiljniji oblici učeničkog neposluha javljaju se kad se ta napetost pojača i kad učenik osjeti da vaša pozornost nije suosjećajna i poticajna nego zapravo nametljivo prisilna. Znak upozorenja bit će vam ako je učenik često ljut ili napet, pa čak i tvrdi da ste ga uzeli na "pik" ili ste prema njemu nepravedni. Umijeće da se osjeti osjeća li učenik takvu napetost te sposobnost da se takav osjećaj razbije, jako je važan u sprečavanju izbijanja ozbiljnijih ispada.

USPOSTAVA AUTORITETA

Ključ za uspostavu dobre discipline u razredu je u tome da učenici prihvate da vi imate pravo upravljati njihovim ponašanjem i napretkom u učenju. Nastavne aktivnosti ne mogu se uspješno provoditi u razredu s trideset učenika ako nemate autoritet da vršite nadzor, upravljate i usmjeravate što se događa, i kada i kako se događa. Svi učenici to shvate već prvog dana škole, ali je važno zapamtiti da autoritet imate zato da biste organizirali njihovo učenje a ne da vam posluži kao izvor moći. Dobra usporedba je autoritet koji vi priznajete turističkom vodiču kako bi vam on pokazao zanimljiva mjesta u određenom gradu. Poslušat ćete upute o tome gdje i kada otići i što ondje učiniti jer imate povjerenja i očekujete da ćete učinite li tako uspjeti vidjeti sve što je vrijedno vidjeti. Vaše povjerenje uglavnom počiva na stručnosti i umijeću koje očekujete od vodiča. Slično tome, uspostava vašeg autoriteta kao nastavnika uglavnom ovisi o četiri najvažnija obilježja vaše zadaće:

1. Iskazivanja vašeg statusa: velik dio vašeg autoriteta kao nastavnika potječe iz statusa koji imate u toj funkciji i poštovanja i uvažavanja koje skoro svako društvo iskazuje nastavnicima. To učenicima prenose njihovi roditelji i drugi izvori utjecaja. Usto ste i odrasla osoba i nešto statusa ćete imati i zbog toga. No najvažnije za status nije da ga imate nego da se ponašate kao da ga imate. To učenicima pokazuje da držite uzde u rukama i vladate situacijom. Što oni ionako pretpostavljaju. Učenicima ćete pokazati da imate status ako se ponašate opušteno, sigurno i samopouzđano, a to ćete pokazati glasom, držanjem tijela, izrazom lica i gledanjem učenika u oči. Kad izrečete neku uputu, ležeran ton vašeg glasa će pokazati da očekujete da se vaša uputa posluša bez pogovora. Status se pokazuje raznim radnjama koje pokazuju da imate status. Najvažnije među njima su to što možete slobodno hodati po učionici, započiniti razgovor i usmjeravati aktivnosti. Vi odlučujete i o tome kad će učenici početi i završiti određene aktivnosti. To sve morate učiniti na način koji pokazuje da znate kako stvoriti ugođaj u kojem se vaš autoritet prihvaća bez pogovora. Za to je potrebno da, osim što to sve činite, pazite da to ne čine učenici, tj. učenici ne mogu šetati po razredu, odlučivati o prestanku aktivnosti ili kad započeti razgovor s vama ili jedni s drugima osim uz vaše dopuštenje i uz određeno vrijeme. Na primjer, većina će nastavnika prekoriti učenike koji će početi spremati knjige za svršetak sata prije no što su im dopustili da to čine.

2. Kompetentno poučavanje: Drugi najvažniji izvor vašeg autoriteta je kompetentno poučavanje. Ako učenicima pokažete da puno znate o nekoj temi ili predmetu, da vas zanima i da možete stručno organizirati nastavne aktivnosti, tad će učenici poštovati vaše umijeće poučavanja; to će potvrditi vaše pravo da upravljate njihovim ponašanjem. Zato vaši nastavni sati moraju biti dobro isplanirani i pripremljeni kako biste svojim ponašanjem pokazali zanimanje

i zanos te da možete djelotvorno osmisliti izazovne nastavne aktivnosti. Jedan od razloga zbog kojeg je kompetencija u poučavanju tako važna za uspostavu vašeg autoriteta je taj što se loš nastavni sat često smatra uvredom. Kad se učenike poučava na način koji smatraju nezadovoljavajućim, tad učenici pomisle ili da se nastavnik nije dovoljno potrudio, što znači da nisu vrijedni truda, ili da im je škola dala nastavnika kojemu nedostaju potrebna nastavna umijeća, a što znači da učenici nisu bili dovoljno vrijedni da im se dodijeli bolji nastavnik. Oba tumačenja udarac su učeničkoj samosvijesti i njihov neposluh je uglavnom povezan s uvredom koju osjećaju. Za razliku od toga, kompetentno poučavanje potiče u čovjeka osjećaj ponosa i samopoštovanja i potvrđuje njihov osjećaj vrijednosti i važnosti.

3. Organizacijski nadzor: Treći najvažniji izvor vašeg autoriteta je vaš organizacijski nadzor u učionici. Da bi aktivnosti tekle uspješno, nastava mora početi pravodobno, učenici moraju biti uključeni u aktivnosti, a prijelazi između aktivnosti moraju biti glatki. Sve što se s time kosi zahtijeva da primijenite organizacijski nadzor. Učenici koji kasne na nastavu, ne paze na satu ili se nedovoljno trude, ili vas prekidaju u obradi nastavne jedinice, mogu spriječiti pravodobni početak nastave i ometati tijek nastave. Laslett i Smith (1984) opisali su kao četiri najvažnije zadaće razredne organizacije: "Nek uđu, nek izađu, ti počni, nikome se ne zamjeraj"! Najvažniji aspekti organizacijskog nadzora uključuju jasnu uspostavu jasnih pravila ponašanja i očekivanja u vezi s učeničkim ponašanjem te nametanje vašeg stajališta u situaciji kad izbije sukob. Na primjer, namjeravate započeti s nastavnim satom a učenik kaže da su im potrebne nove radne bilježnice. nemojte odlagati početak nastave, osobito ako ste im već rekli da obrate pozornost, nego recite da ćete se za to pobrinuti kasnije i nastavite sat. Kad nastava počne, skoro svaka aktivnost može pokvariti tijek sata. Primjerice, podjela pribora može se oduljiti ili postati naporna, učenici mogu raditi polako, ili može potrajati dok obrate pozornost na vas nakon neke aktivnosti da se tijekom nastave na bi ometao, morate primijeniti nadzor čim se za to ukaže potreba. Kako bi uspjeli primijeniti organizacijski nadzor, učeničko ponašanje mora se upravljati prema pravilima. Takva razredna pravila mogu reći nastavnicima ili učenicima mogu zaključiti iz nastavnikovih postupaka. Nepredvidljivi događaji, npr. pojava čistača prozora, može omesti nastavu, iako je u takvim situacijama dobro poslužiti se humorom. Nametnuti vašu volju znači da će učenici učiniti što želite da učine i tako ćete osigurati nesmetani tijek nastavnog sata.

4. Uspješno rješavanje učeničkog neposluha : Povremeno će doći do učeničkog neposluha, od nevažnih incidenata, npr. da učenici paze na satu, do ozbiljnih, npr. da jedan učenik udari drugoga u nastupu bijesa. Kako rješavate probleme učeničkog vladanja četvrti je izvor vašeg autoriteta. On će se povećati toliko koliko vi uspješno i pravedno rješavate probleme neposluha.

Iz knjige „Temeljna nastavna umijeća“ C. Kyriacou, Educa, Zagreb 1995.